

СУЧАСНА МОВА УКРАЇНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ В СУЧАСНОМУ МІЖКУЛЬТУРНОМУ ДІАЛОЗІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-19>

TRANSFORMATION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE OF WEDDING RITUALS IN CINEMA: FROM THE SEMANTIC CONTEXT OF “SHADOWS OF FORGOTTEN ANCESTORS” TO THE SUBSTANCE OF FORM IN “CRAZY WEDDING”

ТРАНСФОРМАЦІЯ НЕМАТЕРІАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО СПАДКУ ВЕСІЛЬНОЇ ОБРЯДОВОСТІ В КІНО: ВІД СМИСЛОВОГО КОНТЕКСТУ «ТІНЕЙ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ» ДО ОЗНАЧЕННЯ ФОРМОЮ У «СКАЖЕНОМУ ВЕСІЛЛІ»

Balan N. V. Балан Н. В.

*Assistant at the Department of Fine Arts,
Design and Teaching Methods
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National
Pedagogical University
Ternopil, Ukraine*

*асистент кафедри образотворчого
мистецтва, дизайну
та методики їх навчання
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Значення весільної обрядовості в українській культурі було відображено у творчості багатьох відомих митців. Їх відображення у фільмах не є новим явищем, проте його можна досліджувати з точки зору зміни форм і контекстів, що відображають відношення до традиційної культури. В кіноіндустрії на сучасному етапі значною мірою використовуються мотиви національної культури, включаючи й весільну обрядовість.

Над даною полемікою у свій час працювали дослідники творчості Сергія Параджанова через призму його режисерської роботи над фільмом «Тіні забутих предків»: Іван та Марта Дзюба [2], та Роман Корогодський [4]. Розвиток українського кіно досліджувала у своїх працях Лариса Брюховецька [1] і Ірина Зубавіна [3]. Роль жінки в творчості Сергія Параджанова досліджувала Лариса Наумова [5].

«Скажене весілля» режисера Дмитра Дикого, що вийшло у 2018 році, є прикладом трансформації нематеріального культурного спадку весільної обрядовості в кіно. Фільм зображує сучасні весільні обряди та традиції в

Україні, але відрізняється від традиційного підходу до цієї теми. У фільмі акцент зроблено на деструктивному прояві весільних традицій, які втратили свій первісний сенс та значення. Він показує процес віддалення від оригінальних обрядів, які колись мали велику вагу та важливе значення. Прослідковується те, що сучасні весілля часто стають лише шоу, де гості та наречені забувають про справжні значення цього свята.

Також у фільмі відображено суперечливість сучасної культури в Україні, де, з одного боку, люди шанують та поважають свої національні традиції, а з іншого – не здатні зберегти ці традиції в своїй первісній формі. Замість цього, сучасні весілля можуть бути перетворені на агресивні змагання, в яких головним завданням стає не знайти пару для створення сім'ї, а перемогти над іншими гостями.

Однак, фільм «Тіні забутих предків» Сергія Параджанова, що вийшов у 1964 році, відрізняється від «Скаженого весілля» як за формою, так і за змістом. Роман Корогородський у своїй праці «Рік життя біля джерела натхнення» характеризував саме так: «Тіні забутих предків» – один з найгармонійніших творів українського кіно – народжувався важко, а часом драматично. І це зрозуміло: надто незвичний був матеріал, надто високо було поставлено планку естетичного осягнення першоджерела, надто неординарний зібрався творчий колектив [4, с. 59].

Як зазначив Іван Дзюба у книзі «Сергій Параджанов. Більший за легенду»: «Вишукані за трактуванням, але водночас поважні у своїй предметності образи-символи, налиті теплою плоттю, пронизують весь фільм, утворюють його коштовну тканину. Притому символи, почерпнуті здебільшого з народнопоетичного вжитку, аж ніяк не взяті в «готовому вигляді» – ні, у фільмі вони набувають індивідуальної «біографії...» [2, с. 13].

У фільмі збережені основні засади міфологічного чуттєвого сприйняття через опанування своєрідного матеріалу: гуцульських народних традицій. Лариса Брюховецька у своїй праці «Поетична хвиля українського кіно» писала: «Режисери поетичного кіно звернулися передусім до досвіду мистецтва народного, до історичних надбань культури народу, вони творили свої фільми не всупереч сучасності, а всупереч отій спрощеності, естетичній збідненості, що, як то кажуть, в сучасності мала місце» [1, с. 17].

Цей фільм відображає життя карпатських гуцулів та їхню культуру, зокрема весільну обрядовість. Зображено різноманітні весільні традиції, включаючи пісні, танці, костюми та обрядові предмети. Але особлива увага приділяється саме образу жінки.

Жіночі образи, створені Параджановим, спершу здаються традиційними. Та при ближчому розгляді з'ясовуються фактори, які дають підстави поставити під сумнів таку однозначну їх оцінку та витлумачення.

Лариса Наумова у своїй праці «Не прихована жіноча тілесність у фільмі Сергія Параджанова «Тіні забутих предків» зауважила, що: «Оголене жіноче тіло з'являється всього двічі. Показово, що це тіло не головної героїні Марічки, а Палагни. У першому випадку наприкінці весілля Івана й Палагни, фактично ніби продовжуючи весільний ритуал, Іван зриває останнє, що є на нареченій – намисто» [5, с. 161].

Аналізуючи цей жест, розуміється, що це зірване намисто метафорично відтворює першу ніч. Проте Марічка жодного разу не постає оголеною у вже свідомому віці, тільки коли вони ще були дітьми. І цей факт ніби проєктуються на їхні молоді роки і виступає свідченням того, що між ними немає уже таємниць. Цим самим режисер зображує її як жінку уже недоторкану та тіло якої уже належить тільки коханому. Незалежно від авторського фактору творення фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків», у ставленні до жіночої тілесності у цьому фільмі переважає традиційний підхід, що є характерним для української культури. Жіноче тіло відображено з найвищою мірою природної чистоти та поваги, що надає йому статус провідного культурного архетипу. Дослідження Ірини Зубавіної можна використовувати як підтвердження даної тези, оскільки вона детально розглядає неоміфологічні й модерністські аспекти цього феномену з «своєю аутистичною природою – посиленою увагою до внутрішнього світу окремої людини, її індивідуальних психологічних станів» [3, с. 303].

Підхід С. Параджанова можна охарактеризувати як надзвичайно «індивідуалістичний», оскільки він ґрунтується на переважанні авторської складової над історичним, етнографічним, а також візуальним і образним матеріалом. У кінематографічній оповіді всі елементи жорстко підпорядковані авторському замислу.

Аналіз фільмів «Тіні забутих предків» та «Скажене весілля» дозволяє зрозуміти, як відбувається трансформація весільної обрядовості в кіно. Ці фільми представляють різні підходи до відображення весільної церемонії, використовуючи різні стилі та засоби виразності. Параджанов у своїй стрічці використовує поетичний та символічний підхід, що дає можливість відтворити глибинні сенси та традиції, пов'язані з весіллям українського народу. Фільм має високу художню цінність та показує українську культуру в найбільш вишуканій та аутентичній формі.

У свою чергу, «Скажене весілля» є комедійним фільмом, який відображає весілля як екстравагантне та розбещене свято, що набуває своєї популярності у сучасному світі. Фільм відображає загальну тенденцію сучасного кіно до розважальної форми відображення традицій, де наголос ставиться на розвагу та розважальний ефект.

Отже, трансформація весільної обрядовості в кіно може відбуватись різними способами, відображаючи різні підходи до відображення

національної культури та традицій. З одного боку, фільми можуть використовувати символіку та поетичність для того, щоб передати глибинний сенс весільної обрядовості та відображення її у формі національної ідентичності. З іншого боку, фільми можуть зосередитись на розважальному ефекті та використовувати гумор, щоб відобразити весільні традиції як екстравагантні та розбешені.

Література:

1. Брюховецька Л. Поетична хвиля українського кіно. Київ, 1989. 173 с.
2. Дзюба І., Дзюба М. Сергій Параджанов. Більший за легенду. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2021. 224 с.
3. Зубавіна І. Б. Час і простір у кінематографі. Київ : Щек, 2008. 447 с.
4. Корогодський Р. М., Щербатюк С. І. Сергій Параджанов. Злет, трагедія, вічність. Київ : Спалах, 1994. 277 с.
5. Наумова Л. М. Неприхована жіноча тілесність у фільмі Сергія Параджанова «Тіні забутих предків». *Кіно-Театр*. 2018. С. 154-169.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-20>

CROSS-CULTURAL ASPECTS IN RECONSTRUCTION: A DESIGN NARRATIVE

КРОС-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ В УМОВАХ ВІДБУДОВИ: ДИЗАЙНЕРСЬКИЙ НАРАТИВ

Luhovskyi O. F. **Луговський О. Ф.**

Candidate of Study of Art, *кандидат мистецтвознавства,*
Associate Professor, *доцент,*

Associate Professor at the Department *доцент кафедри дизайну*
of Design *Черкаський державний*

Cherkasy State Technological University *технологічний університет*
Cherkasy, Ukraine *м. Черкаси, Україна*

Є очевидним, що культуру та дизайн неможливо розглядати порізно, бо вони співіснують від найдавніших людських цивілізацій до сучасного світу. Дизайнознавці розглядають етап зародження проектної діяльності як протодизайн. Для сучасного глобалізованого світу темою окремого вивчення є те як культура різних регіонів впливає на створення дизайну об'єктів. При розкритті цього питання науковці відштовхуються від того, що культура включає досить визначений набір дизайнерських цінностей,